

INOSTRANI UTICAJI NA IZBORNI PROCES U CRNOJ GORI 2016-23. GODINE

PRVI DIO

PODGORICA MAJ 2024.

Inostrani uticaji na izborni proces u Crnoj Gori 2016-23. godine

PRVI DIO

PODGORICA MAJ 2024.

IMPRESUM:

Izdavač: Centar za demokratsku tranziciju www.cdtmn.org

Autor: CDT tim

Za izdavača: Dragan Koprivica

Grafički dizajn: LUMI studio

Podgorica 2024.

Finansira
Evropska unija

uzor
Udruženje za odgovorni i održivi razvoj

Publikacija je nastala u okviru projekta „Izborna reforma u fokusu: Vrijeme je!“ koji Centar za demokratsku tranziciju (CDT) realizuje u saradnji sa Udruženjem za odgovorni i održivi razvoj (UZOR) i Udruženjem mladih sa hendikepom (UMHCG), uz podršku Evropske unije, posredstvom Delegacije EU u Crnoj Gori. Njen je sadržaj isključiva odgovornost Centra za demokratsku tranziciju i ne odražava nužno stavove Evropske unije.

sadržaj

1

RIJEČ UREDNIKA 05

2

IZBORI 2023: PREDSTAVNICI PARTIJA U
DIK U SLUŽBI STRANIH UTICAJA 07

3

LOKALNI IZBORI 2021: "BITKA ZA
NIKŠIĆ" 14

4

PARLAMENTARNI IZBORI 2020: BOŽJA
VOLJA 17

5

PARLAMENTARNI IZBORI 2016:
UDAR NA DEMOKRATIJU 19

6

INOSTRANI UTICAJI U TOKU FORMIRANJA
VLADA U CRNOJ GORI: NIJE KRAJ NI KAD
SE PREBROJE GLASOVI 23

7

KLJUČNI PRAVCI SPROVOĐENJA
BUDUĆE REFORME IZBORNOG ZAKONO-
DAVSTVA PO PITANJU NEDOZVOLJENIH
UTICAJA IZ INOSTRANSTVA 27

Riječ urednika

Izborni i drugi zakoni koji regulišu djelove ovog procesa u Crnoj Gori gotovo da ne sadrže mehanizme za sprječavanje inostranih i drugih nedozvoljenih uplitanja, koji bi trebali da omoguće da se ovaj, najvažniji demokratski institut, sprovede u skladu sa međunarodnim standardima.

Centar za demokratsku tranziciju (CDT) je kroz projekte građanskog nadgledanja izbora bilježio i javno reagovao na ove pojave. Sada, kada smo na početku dugoočekivane reforme izbornog zakonodavstva, želimo da ovom publikacijom damo svoj doprinos razumijevanju ovog problema i njegovom kvalitetnijem rješavanju.

Ovo pitanje ćemo tretirati u dvije publikacije koje će biti na raspolaganju zainteresovanim stranama u toku izborne reforme. U prvoj publikaciji bavimo se najsvjetlije primjerima i mehanizmima podrivanja demokratskih procesa iz inostranstva, dok ćemo u drugoj dati pregled nekih od mehanizama kojima se može intervenisati kako bi se ova pojava što je moguće više suzila.

U prethodnih osam godina, što je period koji pokrivamo u ovoj analizi, mogli smo svjedočiti širokom spektru nedozvoljenih uticaja na izborne procese. Građani/ke Crne Gore mogli su svjedočiti političkim uticajima, kampanjama u kojima se očigledno trošilo više novca nego što je prijavljivano, a čije porijeklo seže i do inostranih kompanija ili krugova bliskih političkim elitama iz okruženja, medijskim kampanjama iz inostranstva koje su imale za cilj uticaj na izborne procese, te širenju dezinformacija i jasnom i potpuno vidljivom uplitanju vjerskih zajednica. Rješavanje ovog kompleksnog problema neće biti lak zadatak, jer uticaji o kojima govorimo postoje u različitim segmentima izbornih procesa. Dodatan izazov u ovoj oblasti predstavlja i naša potreba da se pronađe ona, često tanka i neuhvatljiva linija, kojom se s jedne strane brane demokratski procesi i sprečavaju strani uticaji, a s druge strane čuvaju neprikosnoveni prava na slobodu izražavanja i političko organizovanje i slobodno djelovanje medija.

Ključne pravce u kojima, po našem mišljenju, treba da se kreće izborna reforma smo objavili u julu 2023. godine u dokumentu "35 preporuka za izbornu reformu"¹. Kroz ovaj projekat, odnosno seriju publikacija koje pripremamo, želimo naše predloge konkretizovati, napraviti još detaljnije analize, i dati svoj doprinos da najavljena reforma uspije i da bude postavljena na osnovu poznavanja svih najznačajnijih međunarodnih standarda slobodnog i fer izbornog procesa.

Ova publikacija je nastala u okviru projekta „Izborna reforma u fokusu: Vrijeme je!“ koji Centar za demokratsku tranziciju (CDT) realizuje u saradnji sa Udruženjem za odgovorni i održivi razvoj (UZOR) i Udruženjem mladih sa hendikepom (UMHCG), uz podršku Evropske unije, posredstvom Delegacije EU u Crnoj Gori. Njen je sadržaj isključiva odgovornost CDT i ne odražava nužno stavove Evropske unije.

Ostajemo otvoreni za javni dijalog vezan za sadržaj naših publikacije i za sve dobronamjerne sugestije i kritike.

CDT tim

---

¹Dragan Koprivica, Milena Gvozdenović, Milica Kovačević, *35 preporuka za izbornu reformu*, Centar za demokratsku tranziciju, 2023.

Izbori 2023: Predstavnic partija u DIK u službi stranih uticaja

U Crnoj Gori je 2023. bila godina posvećena izbornim procesima. Dva kruga predsjedničkih i parlamentarni izbori, a onda i dugotrajno formiranje nove Vlade, dominirali su domaćim javnim mnjenjem i izazvali veliku zainteresovanost cjelokupnog regiona za ishode ovih procesa. Ovo je, naravno sa sobom nosilo i prilike za manje ili više ozbiljne uticaje ili pokušaje uticaja iz okruženja.

Najznačajniji i najopasniji primjer jeste uloga institucija Republike Srbije, odnosno, Republičke izborne komisije Srbije (RIK) i Ministarstva unutrašnjih poslova te zemlje koji su svojim aktivnostima uticali na to ko će učestvovati na predsjedničkim izborima.

Naime, predstavnici nekih političkih partija iz parlamentarne većine i opozicije u Državnoj izbornoj komisiji Crne Gore² (DIK), su uz pomoć institucija iz Srbije zloupotrijebile ovu instituciju. U do tada nepoznatoj i nezakonitoj proceduri, tražili od državnih organa Srbije odgovor da li Milojko Spajić ima prebivalište i biračko pravo u toj zemlji. Nakon potvrdnog odgovora DIK je odbacila njegovu kandidaturu za predsjednika države dopuštajući tako direktno miješanje u izbore organima druge države.

Bitno je istaći da su državni organi Srbije do tada bili veoma zatvoreni kada su u pitanju različita postupanja prema njihovim građanima pa čak i kad su u pitanju izručivanja osuđenih kriminalaca. Međutim, oni su promptno odgovorili u ovom slučaju i dali DIK ono što joj je trebalo da diskvalifikuje kandidata koji je smetao u izbornoj trci.

Zanimljivo je da, mimo Spajićeve kandidature, RIK i DIK nijesu imale potrebu da ostvare "saradnju" u slučaju ostalih predsjedničkih kandidata i/ili više stotina kandidata za poslanike/ce koji su učestvovali na parlamentarnim izborima.

Ovakvo postupanje DIK-a zabilježila je i Evropska komisija³ koja je u Izvještaju o Crnoj Gori za 2023. godinu u kojem su jasno naveli da je DIK donijela zakonski upitnu odluku koju su vodili politički imenovani članovi i da je kandidatura odbijena na osnovu kontradiktorne informacije o državljanstvu i prebivalištu i procedure koja nije predviđena zakonom.

---

²M.K., "DIK provjerava da li Mandić i Spajić imaju prebivalište i biračko pravo u Srbiji", *Vijesti*, 03.02.2023.

³Evropska komisija, Izvještaj o Crnoj Gori 2023. godinu

Važnije od ovog pojedinačnog slučaja jeste da je napravljen vrlo opasan prese-dan koji bi značio da političke elite i državne institucije Srbije i Crne Gore mogu nekog eliminisati iz izborne utakmice kad god žele.

Ovaj slučaj, uz mnoge druge, potvrđuje ono što u praksi svi znaju: Srbija, među ostalim državama koje se na razne načine upliću u demokratske procese u Crnoj Gori, ima vodeću i ključnu ulogu i konstantno vrši različite vrste prekograničnih intervencija, za koje javnosti nude različita objašnjenja koja se u suštini svode na “zaštitu Srba”. Ova država je, posljednjih nekoliko godina⁴, pružila višemilionsku podršku srpskim organizacijama i Srpskoj pravoslavnoj crkvi (SPC) u Crnoj Gori koje su direktno i otvoreno podržavale pojedine opcije na izborima.

Očigledan primjer, u toku ovog izbornog ciklusa, su bile neskrivene poruke mitropolita SPC Joanikija Mićovića da Đukanović treba da ode i jasna podrška episkopa Metodija Ostojića⁵ kandidatu na izborima Andriji Mandiću i koaliciji Za budućnost Crne Gore (ZBCG).

Takođe, za 2023, izbornu godinu u Crnoj Gori, u budžetu Srbije koji se odnosi na region bilo je predviđeno trostruko više sredstava odnosu na prethodnu. Raspisan je konkurs Vlade Srbije za dodjelu sredstava⁶, na koji su se prijavile brojne parapolitičke organizacije iz Crne Gore koje direktno podržavaju neku od političkih opcija, kao i mediji koji godinama služe za širenje dezinformacija i propagande.

Takođe, objavljeno je⁷ i da je Mandić od nevladinih organizacija „Društvo za ravnopravnost i toleranciju“ i „Društvo za unaprijeđenje političke, kulturne i privredno-ekonomske saradnje Crne Gore, Republike Srbije i Republike Srpske“ dobio dvije donacije u novcu od po 20.000 eura iako nevladine organizacije ne smiju donirati novac političkim subjektima. Ove dvije organizacije se ne pominju na spisku dobitnika grantova Uprave za dijasporu Vlade Srbije u 2023. godini, ali je Društvo za ravnopravnost i toleranciju povezano sa organizacijama koji su korisnici ovih grantova⁸ i osnivač medija⁹ koji funkcionišu u okviru Srpske kuće Podgorici¹⁰, projekta iza koga je Vlada Srbije.

⁴Predsjednički izbori 2023. godine u Crnoj Gori, Centar za demokratsku tranziciju, 2023. Podgorica

⁵Episkopi SPC-a stali uz Andriju Mandića: Vladike Metodije i Atanasije, kao i vikar patrijarha Porfirija podržali predsjedničkog kandidata DF-a!, *Borba*, 17.03.2023.

⁶<https://www.dijaspora.gov.rs/konkursi2023.php>

⁷MANS: Sumnjive donacije obilježile i ovaj izborni ciklus, *Pobjeda*, 09.05.2023.

⁸https://www.slobodnaevropa.org/a/srbima_preko_pola_miliona_ostalima_330_hiljada/2248246.html

⁹<https://aemcg.org/emiter/srpska-tv/>

¹⁰<https://srpskakucacg.me/o-nama/>

S druge strane bilo je uticaja i drugih država i njihovih lidera, naročito na nacionalne manjine u Crnoj Gori. Tako je premijer Kosova Aljbin Kurti ohrabrivao Albance¹¹ da glasaju za kandidata Đukanovića. Otvorenu podršku Đukanoviću pružio je i član Predsjedništva BiH Željko Komšić¹², a to je učinio i bošnjački predstavnik u Predsjedništvu Denis Bećirović¹³. U toku 2021. je nedvosmisleno podršku Milu Đukanoviću pružao i predsjednik Hrvatske Zoran Milanović¹⁴.

U toku kampanje za predsjedničke izbore, kampanja pokušaja uticanja na izbore kroz dezinformacije dosegla je svoju kulminaciju.

Pored već uobičajene pristrasnosti i otvorene podrške jednoj strani, tabloidi iz Srbije¹⁵ su praktično davali besplatan marketing predsjedničkom kandidatu Andriji Mandiću kojeg su i prije prvog kruga proglašavali pobjednikom izbora. Preostali kandidati su "prostor" u ovim medijima mogli mahom dobiti u slučajevima kada se o njima negativno izvještava nerijetko u formi dezinformacija i/ili govora mržnje.

Rezultati monitoringa izvještavanja medija u Srbiji o predsjedničkim izborima, koji je sprovedla organizacija BIRODI, pokazuju da je u prvom krugu, najpozitivnije bio predstavljen Andrija Mandić (60,7%) nasuprot najnegativnije predstavljenom Milu Đukanoviću (80,5%) dok je relativno balansirano bio predstavljen Jakov Milatović. Za razliku od prvog kruga, u drugom krugu u prosjeku Milo Đukanović bio je predstavljen neutralno (88,2%), a Jakov Milatović je 2/3 vremena (62,8%) bio pozitivno predstavljen. U izvještaju se dalje navodi da su u pojedinim medijima kao objektivni analitičari su predstavljeni provladini i pro-desni analitičari, koji u velikom broju slučajeva nijesu imali ekspertizu u oblasti izbora, a neki od njih su bili aktivno uključeni u kampanje predsjedničkih kandidata. Na taj način stvarana je predstava da je ono što govore analitičari objektivno, a u suštini se radilo o promovisanju (primjer Andrije Mandića), kritikovanju do nivoa etiketiranja (primjer Mila Đukanovića) i marginalizaciji potencijalnog konkurenta Andriji Mandiću (primjer Jakova Milatovića). Nalazi kvalitativne analize pokazuju da ni u toku parlamentarnih izbora nije bilo značajnijih promjena kada se poredi izvještavanje analiziranih pružalaca medijskih usluga. U nastupima analitičara na pojedinim televizijama bio je izražen negativan stav prema Milu Đukanoviću, a dio njih je negativno predstavljao i pokret "Evropa sad".¹⁶

¹¹D.C., "Kurti: Ako izgubi Đukanović, mogla bi da nestane crnogorska nacija", *Vijesti*, 31.03.2023.

¹²"Željko Komšić podržao Đukanovića", *DAN online*, 30.03.2023.

¹³"Bećirović podržao Đukanovića i poručio: Naše države su ugrožene od istog velikodržavlja", *Oslobođenje*, 30.03.2023.

¹⁴"Milanović: Podrška modernoj, građanskoj, otvorenoj Crnoj Gori", *Al Jazeera*, 16.09.2021.

¹⁵Predsjednički izbori 2023. godine u Crnoj Gori, Centar za demokratsku tranziciju, 2023. Podgorica

¹⁶https://www.mans.co.me/wp-content/uploads/2023/12/CG_2.pdf

U skladu sa ranije uspostavljenom praksom, jedna od najviše korišćenih metoda manipulacije, i tokom 2023. godine, bila je objavljivanje istraživanja javnog mnjenja koje je "radila" nepostojeća istraživačka kuća iz Beograda CSI¹⁷, a koja je navodno anketirala čak 323.658 građana Crne Gore. To „istraživanje“ su, neposredno pred izbore, objavili Kurir, Večernje novosti, Alo, Srbija Danas...

Tokom kampanje za parlamentarne izbore – ista priča. Tabloidi iz Srbije opet su izvještavali apsolutno pristrasno dajući prednost i podršku koaliciji ZBCG, dok su druge liste i kandidati, opet, dobijali prostor skoro isključivo kada se o njima negativno piše. Posebno su se aktivirali nakon slučaja Do Kvon, korejskog državljanina koji je uhapšen u Crnoj Gori pod sumnjom da je falsifikovao javne isprave, a kojeg druge države terete da je izazvao više od 40 milijardi dolara gubitaka nastalih kolapsom kompanije koja je osnovala kriptovalutu Terra. Do Kvon je tada poslao pismo tadašnjem premijeru Dritanu Abazoviću i pojedinim ministrima, nakon čega je premijer, koristeći Vladu a kasnije i Vijeće za nacionalnu bezbjednost koje je, kao dio predizbornog folkloru raspravljalo na ovu temu, pokušao da poveže odbjeglog "kralja kriptovaluta" sa liderom pokreta Evropa sad Milojkom Spajićem. Tada su tabloidi iz Srbije evidentno dali prednost narativu kojim se optužuje Spajić i većinom ignorišući njegove i stavove njegove partije o ovom pitanju.

Pristrasnost su pokazivali i pojedini mediji iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske koji su neskriveno podržavali Đukanovića i DPS u odnosu na ostale kandidate pravdajući to odbranom od velikosrpskog uticaja.

Uticaj na izbore kroz dezinformisanje javnosti uočila je i Evropska komisija koja je u svom Izvještaju¹⁸ o manipulisanju informacijama i uplitanju iz inostranstva konstatovala da je tokom parlamentarnih izbora održanih prošle godine bilo stranog miješanja.

Da uticaj na Crnu Goru ne dolazi samo direktno iz regiona dokaz su bliske veze Bošnjačke stranke (BS) sa partijom Redžepa Tajipa Erdogana u Turskoj. Tako su ministar rada i socijalnog staranja Admir Adrović, državni sekretar u Ministarstvu odbrane Asmir Pepić, koji su funkcioneri Bošnjačke stranke (BS), kao i njihov partijski kolega Enes Husović, učestvovali na mitingu podrške Erdoganovoj partiji¹⁹.

---

¹⁷Darvin Murić, "CSI, ali ne iz Majamija: Ko su istraživači koji se javljaju samo pred izbore?", *Raskrinkavanje*, 10.03.2023.

¹⁸2nd EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats, 23.01.2024

¹⁹Biljana Matijašević, "Funkcioneri Bošnjačke stranke u kampanji Erdogana", *Vijesti*, 12.05.2023.

Jedan od slučajeva za koji smo smatrali da treba biti pomenut u našoj studiji, a koji je izazvao pažnju kako crnogorske, tako i međunarodne javnosti bio je davanje podrške Vlade u tehničkom mandatu Saudijskoj Arabiji za organizaciju EXPO-a 2030. godine. Više NVO tada su uputile protest Abazoviću tražeći da se podrži Italija problematizujući, između ostalog, i premijerovo obrazloženje da je podrška data Saudijskoj Arabiji jer ta zemlja "učestvuje u izgradnji jednog prosvetno-edukacionog objekta". Nevladine organizacije tada su osudile "takvu promociju opšte korupcije" podsjećajući na masovna kršenja ljudskih prava u ovoj zemlji. Ova odluka Vlade je obznanjena javnosti nakon završetka izbornih procesa 2023. godine.

U kontekstu inostranog uticaja na izbore u Crnoj Gori zanimljiva je objava Sjedinjenih Američkih Država (SAD), odnosno njihove Agencije za kontrolu imovine stranaca (OFAC) Ministarstva finansija kada su na listu sankcionisanih kompanija i pojedinaca²⁰ sa Zapadnog Balkana zbog korupcije i zlonamjernih aktivnosti u korist Rusije, dodali Miodraga Daku Davidovića i Branislava Mićunovića.

Za Davidovića se u odluci američkih vlasti navodi da je decenijama prao novac za kriminalne organizacije, jačajući svoj uticaj i učestvujući u švercu cigareta, nafte i oružja u Crnoj Gori kao i da su "njegove koruptivne aktivnosti omogućile napore Rusije da ugrozi nezavisnost demokratskih institucija i pravosuđa u zemlji, uključujući njene napore da utiče na izborne rezultate".

Ono što je takođe karakteristično je da je Davidovićeve fabrike alkoholnih pića, "Neksan", prešla u ruske ruke i u njoj se sada proizvodi votka "Beluga"²¹, koja je otvorena u momentu kada je Rusija, kao i vlasnici ovog benda, pod sankcijama zbog agresije na Ukrajinu. Otvaranju fabrike prisustvovao je tadašnji premijer Dritan Abazović.

Davidovića su u kontekst navodnih izbornih manipulacija dovele "Vijesti"²² objavivši transkript sa SKY aplikacije u kojem policajac u bjekstvu, Ljubo Milović, objašnjava kako Davidović kupuje lične karte, odnosno glasove, za DPS u Nikšiću.

---

²⁰Ambasadorka SAD: Stavljanje kontroverznih biznismena na crnu listu je pomoć Crnoj Gori, *RSE*, 17.11.2023

²¹Abazović na otvaranju ruske fabrike u Nikšiću: 'Nisu svi pod sankcijama', *RSE*, 12.04.2023.

²²Jelena Jovanović, "Lične kupovali, glasače snimali - policajci i kavčani u izbornoj trci u Nikšiću 2021.", *Vijesti*, 07.12.2023.

Ovdje valja napomenuti da se u susret lokalnim (2022), te predsjedničkim i parlamentarnim izborima (2023) dogodio veliki sajber napad u avgustu 2022. koji je paralizovao značajan dio državnog sistema i čije se posljedice i danas osjećaju. Prema podacima Vlade, pogođeno je 17 IT sistema u 10 institucija. U početku je Agencija za nacionalnu bezbjednost (ANB) optužila ruske agencije za napad, ali je kasnije ministar Maraš Dukaj rekao da je za to kriva sajber kriminalna grupa *Cuba ransomware*²³. Vijeće za nacionalnu bezbjednost je u martu 2023. godine saopštilo da usljed specifičnosti i složenosti sajber napada, nije utvrđeno ko stoji iza njega²⁴.

U Crnoj Gori postoji CIRT (Tim za odgovor na kompjuterske incidente), ali ta jedinica je daleko od toga da je opremljena ili obučena da dođe do rješenja IT izazova i stalnih pokušaja hakovanja. Nakon ovih napada, u maju 2023. je u Podgorici otvoren prvi regionalni centar za obuku iz sajber bezbjednosti.

Crna Gora se tokom prošle godine suočila sa brojnim lažnim dojavama o bombama navodno podmetnutim u ključne državne institucije, od kojih je dio stigao i tokom izbornog dana. Ovakve pojave nedvosmisleno potvrđuju poroznost izbornog procesa koji na ovaj način može biti vrlo jednostavno podrivan. Crnogorske institucije, osim pojedinačnih hapšenja²⁵ maloljetnih lica, nikada nijesu do kraja rasvijetlile ko je i zbog čega slao ove dojave, budući da je dio njih poslat iz inostranstva.

---

²³Crna Gora: Iza cyber napada stoji grupa Cuba Ransomware, *Al Jazeera*, 01.09.2022.

²⁴<https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/646737/vijece-nije-utvrdjeno-ko-stoji-iza-sajber-napada>

²⁵Uprava policije: Dijete slalo lažne dojave o bombama, prijave protiv roditelja zbog zanemarivanja, *CDM*, 24.12.2023.

Lokalni izbori 2021: “Bitka za Nikšić”

Tokom 2021. godine uočen je novi fenomen – da se lokalni izbori u nekoj susjednoj državi medijski prate i politički komentarišu više od pojedinih lokalnih izbora u sopstvenoj državi.

Lokalni izbori u Nikšiću, gradu koji nije ni najveći, ni najbogatiji u Crnoj Gori, u srpskim tabloidima i tabloidnim televizijama bliskim tamošnjim vlastima dobili su nevjerovatan prostor i značaj o čemu govori to da su ovom izbornom procesu dali ime – “bitka za Nikšić”²⁶. Brojne televizije i portali iz Srbije imali su posebnu sekciju u svom programu, odnosno na svojim sajtovima, nazvane upravo – “bitka za Nikšić”.

U Nikšiću je tada zabilježeno prisustvo osoba bliskih Srpskoj naprednoj stranci (SNS) i Aleksandru Vučiću, a iznošene su sumnje u nezakonito finansiranje partija novcem iz Srbije. U nekim slučajevima bilo je i posla za nadležne državne organe.

Mediji su izvještavali da su u Nikšiću boravili²⁷ bivši rukometaši koji obavljaju poslove za SNS, Vlada Mandić i Dane Šijan, poslanici SNS-a Predrag Rajjić i Aleksandar Jokić. Nikšićka policija je privodila Jokića, Mandića i Šijana kao i Nemanju Bogdanovića iz Sarajeva, te ondašnjeg poslanika u Skupštini Crne Gore Mila Božovića, Slobodana Lalovića iz Foče, Dejana Puhala iz Trebinja, Blagdana Madžića iz Foče, i Miroslava Vujovića zbog sumnje da u državu unose novac za kupovinu glasova. Mandiću i Šijanu je potom zabranjen ulazak u Crnu Goru. Pola godine nakon izbora grad Beograd je Nikšiću uplatio donaciju²⁸ od dva miliona eura.

Predsjednik Opštine Nikšić Marko Kovačević saopštio je 26. decembra da su predsjednik Srbije Aleksandar Vučić i gradonačelnik Beograda Zoran Radojičić „ispunili obećanje“ i na račun Opštine Nikšić uplatili dva miliona eura.

Tokom predizborne kampanje u Nikšiću je zabilježeno više sukoba²⁹ pristalica dva bloka koji su političke argumente razmjenjivali pesnicama, kao i otvoreno ekstremističkih momenata poput ispisivanja poruke “Srebrenica” na nikšićkoj džamiji.

---

²⁶Igor Žarković, "BITKA ZA NIKŠIĆ Izbori u rodnom gradu predsednika poslednja SLAMKA SPASA ZA MILA, počinje prvo odmeravanje snaga na uzavreloj političkoj sceni Crne Gore", Blic, 21.02.2021.

²⁷Nenad Zečević, "Policija privela Vladimira Mandića, Mila Božovića i još sedam lica zbog sumnje da unose novac", *Pobjeda*, 13.02.2021.

²⁸Grad Beograd donirao Nikšiću dva miliona eura, *Danas online*, 26.12.2021.

²⁹Radomir Kračković, "Izbori u Nikšiću, opet na „život i smrt“", *Deutsche Welle*, 13.03.2021.

Tada su kroz medije i analize Digitalnog forenzičkog centra (DFC) stizali izvještaji³⁰ da je SPC aktivan učesnik izbora u Nikšiću i da su njihovi sveštenici "pozvali građane da promijene vlast u Nikšiću, i time potvrde slobodu dobijenu krvlju i životima".

U toku "Bitke za Nikšić" CDT-ova platforma Raskrinkavanje zabilježila je nove nivoe dezinformisanja javnosti koju je karakterisalo brzo i uigrano širenje neistina na grupi portala i dobra povezanost i preuzimanje neistinitog sadržaja sa nacionalističkih stranica na društvenim mrežama.

Jedan od najupečatljivijih primjera širenja straha i panike iz susjedstva jeste onaj kad su nas tabloidi „obavijestili“ da će Milo Đukanović isključiti struju³¹ na biračkim mjestima, a onda i cijelom gradu, da „skuplja 300 momaka“³² da prave nered u Nikšiću i ponište volju birača“, da je Duško Marković³³ baš tada riješio da napusti DPS i osnuje novu partiju.

Mediji su i tokom kampanje za lokalne izbore u Budvi izvještavali³⁴ da je iz Srbije došla delegacija SNS kako bi pomogla DF-u. Tada je objavljeno da je u Budvu došao član Glavnog odbora SNS-a Petar Babović, u društvu četiri svoja saradnika Miroslava Đokića, Dušana Mihajlovića, Olivera Đorđević i Jelene Denić te da su svo četvoro zaposljeni u administraciji grada Niša i lokalni su funkcioneri SNS-a.

---

³⁰"SPC aktivan učesnik i izbora u Nikšiću", *RTCG online*, 11.03.2021.

³¹Darvin Murić, "Sklopka ostala uključena: Đukanović nije ugasio struju u Nikšiću", *Raskrinkavanje*, 17.03.2021.

³²Darvin Murić, "Nepostojećih 300" nije poništilo izbornu volju u Nikšiću", *Raskrinkavanje*, 16.03.2021.

³³Darvin Murić, "Dezinformacije tokom izbornog dana: Duško Marković ne napušta DPS", *Raskrinkavanje*, 14.03.2021.

³⁴Nenad Zečević, "Vučić ponavlja nikšićki scenario za Budvu", *Pobjeda*, 28.09.2022

Parlamentarni izbori 2020: Božja volja

Parlamentarni izbori 2020. godine održani su u nikad napetijoj atmosferi, nakon što je prethodno usvojen Zakon o slobodi vjeroispovijesti koji je pokrenuo litije u organizaciji SPC.

I pred te izbore je Vlada Srbije poslala³⁵ direktnu novčanu pomoć udruženjima koja su bliska i otvoreno podržavaju određene političke subjekte. Pored toga, SPC je otvoreno učestvovala u predizbornoj kampanji neskriveno dajući političku podršku snagama koje se zalažu za ukidanje Zakona o slobodi vjeroispovijesti. Tako se neposredno pred izbore oglašavao³⁶ tadašnji patrijarh SPC Irinej Gavrilović optužujući Đukanovića da protjeruje svoj narod i govoreći da se sa njim ne može pregovarati.

Komentarišući rezultate izbora Vučić je rekao³⁷ da je, bez obzira na rezultate izbora, važno što se "srpski narod podigao i počeo da štiti svoja identitetska prava". Dodao je da je to ono u čemu je Srbija kao država, ne krijući se, radeći ono što je evropska praksa zaista pomogla, sa najvećom sumom novca koju je Srbija u istoriji izdvojila prema srpskim organizacijama – udruženju književnika, Matici srpskoj. On je i podsjetio da je napravljena Srpska kuća po cijeni od 3,5 miliona eura, dodajući da Srbija želi da sačuva srpski narod, srpski jezik i kulturu te da su neki pomaci su napravljeni i vidljivi. Sa druge strane, podrška DPS-u je došla od premijera Albanije Edija Rame koji je svega dva dana pred izbore poželio Đukanovićevoj partiji "da pobijedi za sve nas"³⁸.

I tokom te kampanje, a naročito tokom izbornog dana, beogradski tabloidi, od Večernjih novosti, preko Glasa javnosti, Kurira, pomognuti brojnim nacionalističkim stranicama na društvenim mrežama, širili su i dezinformacije o navodnim huliganima iz Hrvatske³⁹ koji će tokom izborne noći praviti kaos u Crnoj Gori, da će građani biti gaženi vatrogasnim kamionom⁴⁰, da se policija sprema da prebija građane.

Regionalni mediji objavili su i lažnu vijest⁴¹ o promjenama zvaničnih anti-kovid mjera koje se odnose na ulazak u Crnu Goru, optužujući vladajuću koaliciju da ovo rade kako bi ostvarili što bolji izborni rezultat.

---

³⁵Biljana Papović, Dragan Koprivica, Milena Gvozdenović, Milica Kovačević, *Parlamentarni izbori 2020*, Centar za demokratsku tranziciju, Podgorica, 2020.

³⁶Jelena Čalija, "Ne može se dobiti rat proterivanjem i uništavanjem sopstvenog naroda", *Politika*, 14.08.2020.

³⁷Vučić o izborima u Crnoj Gori: Veliki rezultat Demokratskog fronta, *RSE*, 30.08.2020.

³⁸VIDEO: Rama podržao DPS: Pobijedite za sve nas!, *Pobjeda online*, 26.08.2020.

³⁹Tijana Velimirović, "Laži o hrvatskim huliganima i neredima u Crnoj Gori", *Raskrinkavanje*, 09.09.2020.

⁴⁰Tijana Velimirović, "Lažna vijest o podgoričkim vatrogascima", *Raskrinkavanje*, 03.03.2023.

⁴¹Milica Kovačević, "Režim ulaska u Crnu Goru nije promijenjen", *Raskrinkavanje*, 28.08.2020.

Parlamentarni izbori 2016: Udar na demokratiju

Izbori 2016. godine su definitivno izbori o kojima se najviše govorilo i u Crnoj Gori i van nje. Nekoliko sati prije zatvaranja biračkih mjesta objavljena je informacija da je po nalogu Specijalnog državnog tužilaštva (SDT) uhapšeno 20 državljana⁴² Srbije koji su navodno htjeli da zauzmu Skupštinu Crne Gore i zarobe ili likvidiraju tadašnjeg premijera Mila Đukanovića.

“Osnovana sumnja da su učinjena krivična djela stvaranje kriminalne organizacije i terorizam u pokušaju proizilazi iz prikupljenih podataka i dokaza, iskaza osumnjičenih i oduzetih predmeta i posebno mjera tajnog nadzora”, kazao je vrhovni državni tužilac Ivica Stanković. Nakon 20 državljana Srbije pojavljuju se i imena lidera tadašnjeg Demokratskog fronta (DF), Andrije Mandića i Milana Kneževića. Sve se, navodno, odigralo u saradnji sa agentima ruskog GRU-a, Eduardom Šišmakovim i Vladimirom Popovim. Crna Gora je tražila i izručenje američkog državljanina Džozefa Asada kojeg je tužilaštvo sumnjilo da je bio mreže koja je organizovala pokušaj državnog udara.

Zanimljivo je da je predsjednik Srbije Aleksandar Vučić odmah nakon događaja dao izjavu da su se u Crnoj Gori spremale teške stvari. Vučić je, kako su 24. oktobra 2016. prenijeli mediji⁴³ rekao da su bezbjednosni organi Srbije došli do nepobitnih i materijalnih dokaza da su na teritoriji Srbije pripremane različite ilegalne aktivnosti za teritoriju Crne Gore. Tada je kazao i da nema umiješanosti političara iz Srbije, ali ni iz Crne Gore.

Nakon brojnih kontroverzi i nelogičnosti započeo je sudski proces koji je trajao oko tri godine i koji je prenošen uživo na više televizija u Crnoj Gori.

Mandić i Knežević su prvostepenom odlukom osuđeni na po pet godina zatvora. Apelacioni sud Crne Gore je ukinuo presudu, kojom su pored čelnika DF-a osuđeni i Šišmakov i Popov na 15, odnosno 12 godina zatvora, te osam državljana Srbije i Mandićev vozač i aktivista DF-a Mihailo Čađenović. Presuda je, kako je navedeno, ukinuta zbog bitnih povreda krivičnog postupka. Ponovno suđenje trenutno je u toku pred Višim sudom u Podgorici.

---

⁴²Pet godina od izbora 2016. i slučaja “državni udar”, *RTCG online*, 16.10.2021.

⁴³Ljudmila Cvetković, Vučić: U Srbiji pripremane nelegalne aktivnosti za Crnu Goru, *RSE*, 24.10.2016.

I tokom suđenja današnji predsjednik Srbije Aleksandar Vučić se sastajao sa tada optuženim Andrijom Mandićem i saopštavao⁴⁴ da Bezbjednosno informativna agencija (BIA) Srbije ne raspolaže dokazima ili informacijama o tome da je bilo koji državljanin Crne Gore učestvovao u bilo kakvim kriminalnim radnjama vezanim za prošlogodišnja dešavanja.

U međuvremenu je, jedna od optuženih, kasnije i osuđenih u slučaju navodnog pokušaja terorizma, Branka Milić, pritvor u zatvoru zamijenila boravkom u Ambasadi Srbije⁴⁵ u Podgorici. Vučić je samo dan nakon presude Višeg suda ugostio Mandića⁴⁶ na vojnoj paradi u Nišu.

Ovaj proces, bez obzira na to da li je tačno ono što je stajalo u optužnici SDT, u velikoj mjeri je imao uticaja na Crnu Goru samim tim što je podijelio građane na one koji vjeruju i one koji ne vjeruju da se pokušaj terorizma zaista desio. Drugi važan momenat je bio to što su proces i presuda usmjerili da značajan tadašnjih dio opozicionih partija, na parcijalan ili potpun bojkot Skupštine Crne Gore koji je bio motivisan njihovim uvjerenjem da je objava hapšenja na dan izbora bila simulacija smišljena da smanji odziv opozicionih birača i presudno uticala da DPS ostvari pobjedu na parlamentarnim izborima 2016. godine.

Zanimljivo je napomenuti da dio ovih partija zbog bojkota nije prisustvovao potvrđivanju članstva Crne Gore u NATO 2017. godine, a dio je organizovao proteste ispred Skupštine Crne Gore u toku odlučivanja o ovom pitanju.

Treći je bio to što su Zapadne države, na čelu sa SAD, otvoreno govorile da je Rusija državnim udarom pokušala da spriječi ulazak Crne Gore u NATO. Tada je Zamjenik pomoćnika državnog sekretara Sjedinjenih Američkih Država (SAD), Metju Palmer⁴⁷ optužio Rusiju da stoji iza pokušaja državnog udara u Crnoj Gori. Zvanična Amerika i Velika Britanija su i pozdravile presudu⁴⁸ Višeg suda. Tadašnji britanski ministar inostranih poslova Džeremi Hant saopštio je da ova presuda pokazuje „još jedan primjer nečuvenih pokušaja Rusije da naruši evropsku demokratiju“, dok je iz Ambasade SAD-a poručeno da je ova presuda od istorijskog značaja za vladavinu prava u Crnoj Gori.

---

⁴⁴DF: Vučić kaže da BIA nema dokaza da su državljani CG učestvovali u dešavanjima 16. Oktobra, *Vijesti online*, 23.02.2017.

⁴⁵Aneta Durović, Branka Milić i dalje u Ambasadi Srbije u Podgorici, *RSE*, 11.02.2021.

⁴⁶Dodik i Vučić susreli se sa Mandićem, osuđenim za državni udar, *RSE*, 10.05.2019.

⁴⁷Palmer: Rusija stoji iza pokušaja državnog udara u Crnoj Gori, *Vijesti online*, 15.06.2019.

⁴⁸Crna Gora: SAD i Velika Britanija pozdravile presudu za državni udar, *N1*, 09.05.2019.

Jedan od glavnih tužilaca u ovom slučaju, Saša Čađenović⁴⁹, u međuvremenu je uhapšen pod optužbom da je pripadnik organizovane kriminalne grupe “Kavački klan” i da je kao tužilac imao zadatak da ne preduzima krivično gonjenje, ne pokreće krivične postupke protiv organizatora i članova kriminalne organizacije, te da onemogućava da budu otkriveni kao izvršioци najtežih krivičnih djela.

Mreža za afirmaciju nevladinog sektora (MANS) je na parlamentarnim izborima 2016. zabilježila⁵⁰ novu praksu - da politički subjekti kupuju prostor u crnogorskim medijima preko posrednika iz inostranstva. Tokom te kampanje, kako je istražio MANS, dvije najveće opozicione grupacije, DF i koalicija Ključ, su zakupili prostor na televiziji, novinama i portalu “Vijesti” posredstvom kompanije “New Focus Communications”, registrovane u Beogradu.

Ta beogradska kompanija je zakupila medijski prostor, a zatim ga je prodala DF-u i koaliciji Ključ. DF-u su ispostavili račun na iznos od 217 hiljada eura, a Ključu na 157 hiljada eura. Međutim, u tim računima su navedeni samo ukupni iznosi, ali ne i informacije o pojedinačnim cijenama. Zbog toga nije moguće utvrditi po kojim cijenama je kompanija “New Focus Communications” kupila prostor u medijima, a po kojim ga je prodala političkim subjektima, te da li je ova kompanija iz Srbije prikriveno donirala novac za kampanju.

---

⁴⁹Specijalni tužilac iz Crne Gore osumnjičen da je pripadnik “Kavačkog klana”, *RSE*, 09.12.2022.

⁵⁰Vanja Čalović Marković Ines Mrdović Danilo Kalezić, *Sprovođenje Zakona o nansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja (2016 - 2018.)*, MANS, Podgorica, 2018.

**Inostrani uticaji
u toku formiranja
Vlada u Crnoj
Gori:** Nije kraj ni
kad se prebroje
glasovi

Pokušaji uticaja iz inostranstva nijesu se završavali objavom rezultata izbora već su najviši javni funkcioneri i vjerski lideri kroz izjave upućivali "primjedbe" na mogući sastav Vlade Crne Gore i sugestije ko bi u njoj trebalo da se nađe. Ipak, vrhunac je bio organizovanje susreta pobjednika izbora 2020. i sastavljanje Vlade u manastiru Ostrog⁵¹ SPC Amfilohije Radović.

Tada je za premijera izabran Zdravko Krivokapić, koji je ubrzo postao meta tabloida bliskih beogradskim vlastima, a za njega je oštre riječi iznosio i sam predsjednik Srbije Aleksandar Vučić⁵². Napadi su se odvijali po ustaljenoj matrici: ko god je smatrao da ondašnji DF ne treba da bude dio izvršne vlasti nazivan je izdajnikom koji "pravi Vladu bez Srba"⁵³, a Srbi su predstavljani kao nepoželjni⁵⁴.

Krivokapić se, kasnije, posebno našao na udaru tabloida i političara nakon što je predložio razrješenje ministra pravde Vladimira Leposavića koji je negirao genocid u Srebrenici, kada je Skupština Crne Gore usvojila Rezoluciju o genocidu u Srebrenici⁵⁵, kao i zbog odbijanja da Temeljni ugovor sa SPC potpiše u Beogradu. Tada su ga zvaničnici iz Beograda, poput Aleksandra Vulina⁵⁶, optuživali da mrzi Srbe, a tabloidi su targetirali i njegovu porodicu⁵⁷.

U tom periodu je, kako je tada saopšteno iz Vlade⁵⁸, uz repetiranje pištolja od strane srpske policije zaustavljen sin premijera Crne Gore.

Čak je i mitropolit SPC Amfilohije Radović⁵⁹ optuživan da ne dozvoljava Srbima da uđu u Vladu.

---

⁵¹Krivokapić potvrdio pisanje "Vijesti": Iznenadio sam se kad sam predložen, noć prije je bio drugačiji stav, *Vijesti online*, 26.09.2020.

⁵²Vučić: Spremni smo za nastavak dijaloga, Krivokapić laže, *Standard*, 24.09.2020.

⁵³LICEMER! Zdravko Krivokapić se provodio uz "Tamo daleko": Pevaju srpske pesme, a prave vladu bez Srba!, *Republika*, 26.09.2020.

⁵⁴BRUKA U CRNOJ GORI! Posle Mila GORI OD MILA!? Srbi pobedili na izborima, a sad su zabranjeni u Vladi!, *Informer*, 24.09.2020.

⁵⁵"DVESTA POSTO CRNOGORAC, TRISTA POSTO G*VNO!" Vjerica Radeta ogolila izdajnika Zdravka Krivokapića!, *Alo.rs*, 17.06.2021.

⁵⁶Vulin: Krivokapić još jednom pokazao da mu nije stalo do Srba, *CDM*, 05.04.2021.

⁵⁷KAKAV PREVARANT, MAŠALA Krivi proglasio Srbe za genocidaše, a njegov sin za koji dan brani doktorat u Kragujevcu!, *Alo.rs*, 13.07.2021.

⁵⁸Razmena optužbi Beograda i Podgorice zbog pretresa pratnje Krivokapićevog sina, *RSE*, 11.09.2021.

⁵⁹Srpski tabloidi ogorčeni potezima Amfilohija i Abazovića, *CDM*, 23.09.2020.

Put od heroja⁶⁰ do negativca u srpskim tabloidima prošao je i Dritan Abazović koji je, 2022. godine, odlučio da podrži pad Vlade Zdravka Krivokapića i formira novu vlast uz manjinsku podršku opozicione DPS. Ređali su se naslovi o Abazoviću "koji je dovršio izdaju"⁶¹, postao "bruka i sramota Crne Gore"⁶², a Vlada koju je formirao Abazović⁶³ nazivana je "perfidnom igrom protiv Srba".

Poseban fokus dobila je nedavno formirana Vlada na čijem je čelu Miloško Spajić a čijem su formiranju prethodile brojne poruke kako iz regiona tako i sa zapada.

Predsjednik Srbije Aleksandar Vučić je u više navrata⁶⁴, pa čak i kada se nije znalo ko će biti dio izvršne vlasti, komentarisao da "Srbi u Crnoj Gori ne mogu u Vladu" a kao navodni razlog za to je isticao to "što nisu dovoljno uvjerljivi u zaklinjanje da će se boriti protiv mrskog Beograda i još omraženije Moskve". Izjavljivao je i da "neko mora da kaže sve najgore o Srbiji da bi ušao u Vladu".

Slične tvrdnje je iznosio i šef diplomatije Srbije, Ivica Dačić⁶⁵, komentarišući da će biti "loša vijest ako nova vlada Crne Gore bude bez Srba, kojih ima oko 30 odsto u toj zemlji i da će se nastaviti negativan odnos prema Srbima". Njima je uz rame stajala i premijerka Srbije Ana Brnabić⁶⁶.

U akciju su se uključili i tabloidi ponovo izvještavajući kako "Srbi ne mogu u vlast", kriveći mandataru Spajića⁶⁷ i SAD⁶⁸.

Američki izaslanik za Zapadni Balkan Gabrijel Eskobar⁶⁹ više puta je slao poruku da su SAD-u prihvatljivi partneri samo oni koji osuđuju rusku agresiju na Ukrajinu, da bi na kraju, kada se Vlada formirala, rekao⁷⁰ da su SAD razočarane zbog učešća stranke koja ne odražava zapadne principe.

---

⁶⁰Milo ga je nazvao bitangom i albanskim četnikom, a on je pokupio svu slavu. Dritan drži sudbinu Crne Gore u svojim rukama, sada ima poruku za čitav narod, *Alo*, 01.09.2020.

⁶¹DRITAN ABAZOVIĆ PREMIJER Ovo je nova Vlada Crne Gore - Izdaja naroda je konačno dovršena!, *Alo online*, 08.02.2022.

⁶²VRAĆA SE MILOV DPS! Bruka i sramota Crne Gore, na čelu vlade Dritan Abazović!, *Informer*, 06.04.2022.

⁶³VELIKA PREVARA U CRNOJ GORI Perfidna igra protiv Srba, glavni akteri Zdravko Krivokapić, Milo Đukanović i Dritan Abazović, *Alo.rs*, 30.04.2022

⁶⁴Vučić: Završeno formiranje Vlade Crne Gore, Bošnjaci imaju šest ministarstava, a Srbi "šipak", *CDM*, 14.07.2023

⁶⁵Dačić: Loša vijest ako nova vlada Crne Gore bude bez Srba, *RTCG online*, 16.07.2023.

⁶⁶Brnabić: Ne znam zašto Srbi ne mogu učestvovati u vlasti u Crnoj Gori, oni su značajan dio te zemlje, *CDM*, 28.08.2023.

⁶⁷NOVA BRUKA CRNE GORE! Bez Srba u novoj Vladi?, *Alo online*, 13.07.2023.

⁶⁸Spajić u problemu! Bez Srba nema većinu za novu vladu - čeka direktivu SAD, *Informer*, 17.09.2023.

⁶⁹Aneta Durović, Ko se i na koji način miješa u formiranje Vlade u Crnoj Gori, *RSE*, 23.08.2023.

⁷⁰Eskobar o crnogorskoj vladi: Želimo saradnju, razočarani smo zbog stranke koja ne odražava zapadne principe, *Vijesti online*, 04.11.2023.

I njemački ambasador u Podgorici Peter Felten⁷¹ slao je poruke je da je u najboljem interesu Crne Gore da nova vlada bude sastavljena samo od onih političkih snaga koje aktivno i kredibilno promovišu proevropsku i evroatlantsku orijentaciju Crne Gore, dok je evropski poslanik Vladimir Bilčik⁷² rekao je “da ne može da zamisli proevropsku vladu u kojoj bi bile snage koje su dovodile u pitanje evroatlantsku orijentaciju Crne Gore”.

Ove intervencije diplomata je, propaganda bliska anti-zapadnim vrijednostima, pokušala prikazati⁷³ kao “beskrupulozno miješanje u formiranje vlasti”. I dok je s jedne strane jasno da niko dobronamjeran ne želi da se stranci miješaju u unutrašnja pitanja države, s druge strane je još jasnije da je pokušaj izjednačavanja uticaja koji odmažu i pomažu da Crna Gora ostvari svoje državne prioritete veoma opasan fenomen.

Naime, naša država je kroz mnoštvo sporazuma, odluka i javnih politika odredila svoje vanjskopolitičke prioritete - kredibilno članstvo u NATO i učlanjenje u EU. Dok se ti ciljevi u odgovarajućoj demokratskoj proceduri ne promijene, oni koji pomažu njihovom ostvarenju su saveznici, a oni koji ih podrivaju su reprezentanti malignog stranog uticaja.

Uticaji su dolazili i iz drugih regionalnih zemalja, u formi medijskih reportaža⁷⁴ čija su meta bili mandatar i Vlada, te kolumni⁷⁵ koje su potpisivali autori koji su na izborima otvoreno podržavali jednu od opcija.

---

⁷¹Ambasador Felten: Nova Vlada treba da bude sastavljena samo od proevropskih i euroatlantskih snaga, *Analitika*, 16.08.2023.

⁷²BILČIK: Ne mogu da zamislim vladu sa onima koji su dovodili u pitanje evroatlantsku orijentaciju Crne Gore, pa čak i pokušavali da je potkopaju, *Standard*, 13.08.2023.

⁷³Njemački ambasador se beskrupulozno umiješao u formiranje vlasti i potvrdio pisanje BORBE: Traži da vlada da bude sastavljena samo od partija koje aktivno i kredibilno promovišu NATO agendu!, *Borba*, 16.08.2023.

⁷⁴Velika, insajderska reportaža Tvrtka Jakovine iz Crne Gore: Kako su proruski četnici preuzeli državu, *Antena M*, 09.11.2023.

⁷⁵Jutarnji: Četnički vojvoda ulazi u vlast - 'Postajemo južna Republika Srpska, mala Srbija na moru', *Standard*, 15.10.2023

Ključni pravci sprovođenja buduće reforme izbornog zakonodavstva po pitanju nedozvoljenih uticaja iz inostranstva

Inostrano miješanje u izborne i demokratske procese se opisuje kao skup različitih i promjenjivih praksi, mješavina dezinformacija, političkog finansiranja, strateškog oglašavanja, otkupa kritične infrastrukture, cyber-napada, pritiska na istraživače, postavljanja novih NVO-a, korišćenja trol mreža za podsticanje destruktivne rasprave tamo gdje bi trebala biti orijentisana na rješenja.

U posljednjih nekoliko izbornih ciklusa, kako smo mogli vidjeti u ovom dokumentu, korišćen je veliki broj navedenih instrumenata i taktika. Dok su u toku parlamentarnih izbora 2016. tragovi upućivali na miješanje koje je dolazilo iz Rusije, u izborima 2020. godine, 2021, 2022, i 2023. godine bilo je mnogo javnih znakova uplitanja Srbije i drugih zemalja regiona.

Evropski parlament ima Posebni odbor za strano miješanje u sve demokratske procese u Evropskoj uniji, uključujući dezinformacije (INGE). Međutim, naš predlog da se sličan odbor osnuje i u Skupštini Crne Gore, još nije došao na dnevni red parlamenta. Mandat INGE odbora Evropskog parlamenta je da radi na procjeni nivoa stranih prijetnji u različitim sferama, i da, nakon analize problema, identifikuje rješenja i predloži alate koji će se suprotstaviti pokušajima sabotaže demokratskih procesa.

Kao što smo ranije napomenuli, ključne pravce u kojima treba da se kreće najavljena izborna reforma dali smo u dokumentu "35 preporuka za izbornu reformu"⁷⁶ koji smo objavili u julu 2023. godine.

Za potrebe prvog dijela našeg dokumenta dajemo neke od ključnih pravaca djelovanja u ovoj oblasti koje ćemo detaljno razraditi u drugom dijelu naše publikacije koju objavljujemo za nekoliko mjeseci.

Prvo među njima je hitna potreba za suočavanjem s inostranim miješanjem u izborne procese, prijetnjom koja podriva integritet i suverenitet naših demokratskih institucija. Kako bismo tome suprotstavili, zagovaramo proširenje mandata Odbora za izbornu reformu kako bi aktivno rješavao i problem nedozvoljenog stranog uticaja.

---

⁷⁶Dragan Koprivica, Milena Gvozdrenović, Milica Kovačević, *35 preporuka za izbornu reformu*, Centar za demokratsku tranziciju, 2023

Takođe, ističemo imperativ depolitizacije i profesionalizacije izborne administracije, kako bi se smanjile političke zloupotrebe koje su obilježile prethodne izborne cikluse, uključujući i rizike od političkog uticaja iz inostranstva.

Od suštinskog je značaja za osiguranje fer i transparentnih izbora i jačanje regulatornog okvira kako bi se spriječilo skriveno i nezakonito finansiranje političkih subjekata. Posebno ističemo potrebu da se pravno uredi finansiranje političkih subjekata od trećih strana i kreira sistem kontrole i sankcija koji odvraća od zloupotreba.

Osim toga, borba protiv dezinformacionih kampanja, posebno onih koje su orkestrirane iz inostranstva, ključna je za zaštitu integriteta izbornog procesa. To zahtijeva regulatorne mjere kako bi se unaprijedila transparentnost i odgovornost u medijskom izvještavanju i političkom oglašavanju tokom izbornih kampanja. Potrebno je značajno proširiti nadležnosti Agencije za elektronske medije (AEM) u pravcu kvalitetnije regulacije izbornog procesa, a prije svega sprečavanja malignih medijskih uticaja iz inostranstva.

Master kvart, lamela F2/11 81000 Podgorica, Crna Gora
cdt@cdtmn.org | www.cdtmn.org